

Szakképzés, foglalkoztatáspolitikai

Köllő János

MTA Közgazdaságtudományi Intézet

Az előadás **Liskó Ilona** fejezete (4. Szakképzés és lemorzsolódás) alapján készült, és a foglalkoztatáspolitikai kérdéseire csak érintőlegesen tér ki

- **Méretcsökkenés?**

A középfokú oktatásból szakképesítéssel kilépők száma csak átmenetileg csökkent. A szakiskolai képzés mérete csökkent, de a közoktatásból közvetlenül a munkaerő-piacra lépők legnagyobb csoportját (35-45%) ma is az érettségi nem adó szakmunkásképzés végzettjei és lemorzsolódottjai adják.^b

- **Számos jel utal az alapkészségek súlyos hiányosságaira**

- **A kereslet és a kínálat illeszkedése romlott. Egyidejűleg mutatkozik szakmunkáshiány és –felesleg**

A nem a szakmájukban dolgozók aránya 35-40%-ról 60%-ra nőtt.^c, zömmel képzettséget nem igénylő munkakörökben dolgoznak, segédmunkás-béért.^a

A szakmunkások bérei csökkentek

Vállalatok sokasága számol be hiányról

- Az alapkészségek (írás-olvasási, számolási és szociális jártasságok) alapvető szerepet játszanak az alkalmazkodásban

A szakmunkásokat (is) 45-50 éves életpályára kellene felkészíteni, sokkal hosszabb időre, mint ameddig látjuk a műszaki haladás irányát.

A funcionális írástudás a tanulóképesség egyik legfontosabb meghatározója.^a

- Elsősorban az alkalmazkodóképesség hiánya vezet munkapiaci kudarcokhoz

Szakmunkáshiány: azoknál a vállalatoknál a legerősebb, ahol változik a technológia és nehézkes az alkalmazkodás. Hiányok és feleslegek vállalatokon **belül** is.^b

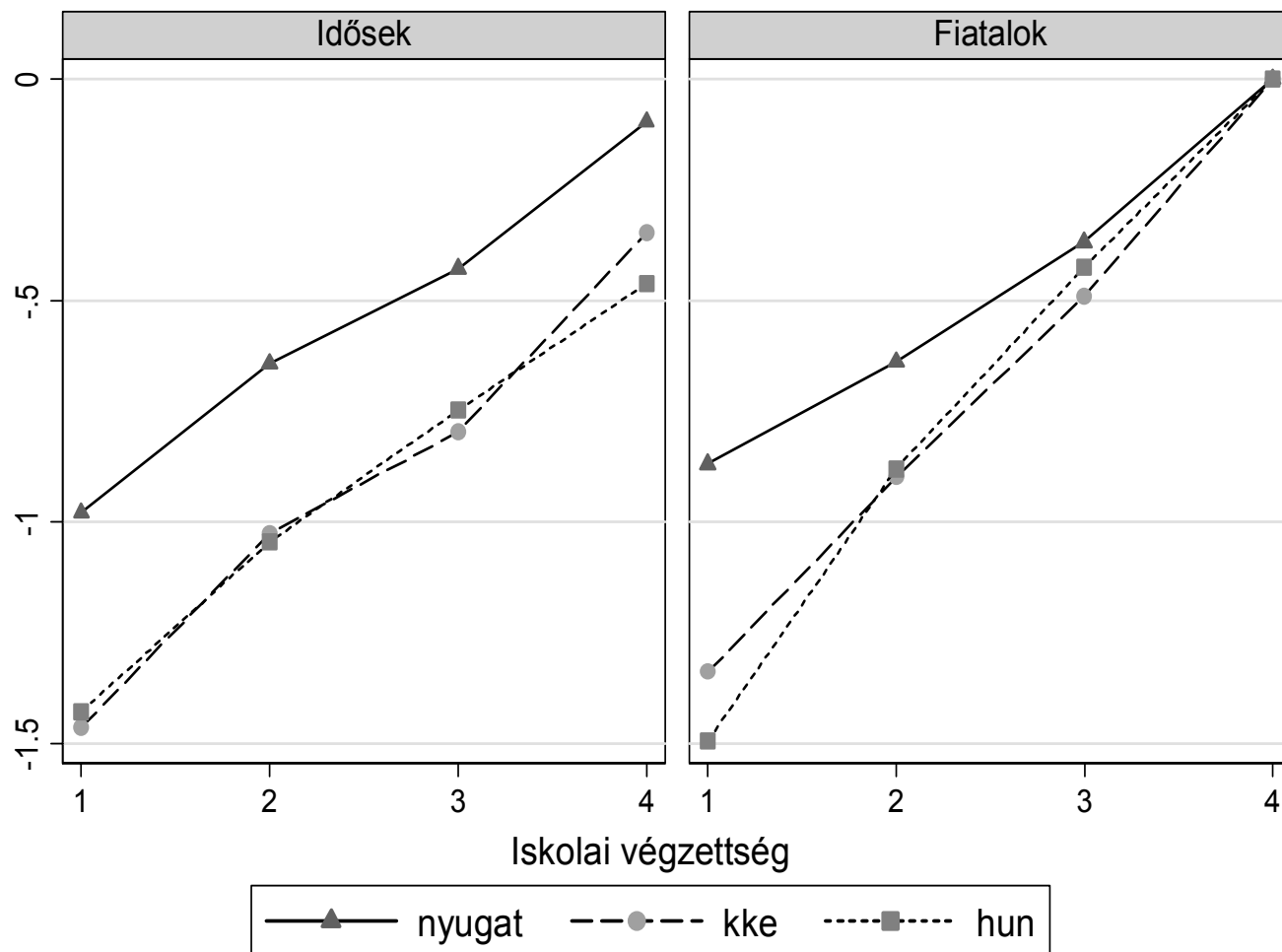
Kimutatható, hogy a KKE vállalatok már néhány írás-olvasási feladat esetén is érettségizett munkaerőt keresnek (ez foglalkozáson és ágazaton belül is igaz)^c

Bérek: romló kereseti pozíció az életpálya mentén.^d

- A helyzet a fiataloknál sem jobb, mint az idősebbeknél, sőt, nemzetközi összehasonlításban rosszabb

Alapkészségek 2

A 35 évesnél idősebbek és fiatalabbak IALS-teszteredményei a fiatal diplomásokhoz viszonyítva, iskolai végzettség szerint, 1998

- Fenyvegető helyzet a mai szakmunkástanulóknál

- Kompetenciamérés: 75% elégtelen szinten a szövegértési és kvantitatív teszteken (gimn. 8% 1-2)
- PISA 2000: 30% lemaradás a középiskolákhoz képest (OECD-átlag: 9%)^d
- PISA 2003, 2006: csak a szakképzés egészére vonatkozó adatok, úgy is nagy lemaradás mutatható ki

- A szakiskola fokozódó mértékben a szegény ember gyerekének középiskolája ...

Az iskolázatlan szülők gyermekeinek bekerülési esélye nyolcszor magasabb^a

Ide jár a továbbtanuló roma gyerekek kétharmada^a

Az érettségizett szülők gyerekeinek aránya <25%^a

- ... a pedagógiai kudarc nyilvánvaló jeleivel

Lemorzsolódás: ötször-tízszer gyakoribb, mint a középiskolákban^{a,b}

Évisméltésre buktatás: 2.5-3-szor gyakoribb

Tesztek: katasztrofális eredmények

- A kontraszelekcióra való hivatkozás azonban sem kimerítő oksági magyarázatként, sem felmentésként nem fogadható el

Mint magyarázat: Az eredmények a zsugorodás előtt is nagyon rosszak voltak

Mint felmentés: a panaszok nem alaptalanok – az általános iskola nagyon is valóságos kudarcaira utalnak – de a „gyerekanyag romlása” nem megszünteti, hanem átalakítja a pedagógiai feladatot

- Milyen értelemben rossz az illeszkedés?

A szakképzés **egészében** az illeszkedés nemzetközi összehasonlításban nem rossz^a A szakiskolát végzeteknél az alkalmazkodási problémák is gátolják a kereslet és kínálat egymásra találását.

- Milyen jelzések segíthetnének az illeszkedés javításában?

Előrejelzés? Kereslet \neq „vállalati igény”. Kereslet-előrejelzés: nincsenek adatok és a szakértelem is hiányzik.

Mire költenek a vállalatok? Az alapképzésben való vállalati részvétel és a felnőttképzés is alacsony fokú^d A képzés erősen széttagolt, 90%-ban többcélú oktatási intézményekben, a gyakorlati munka 40%-ban - gyakran rosszul felszerelt - iskolai tanműhelyekben folyik.

Mennyire sikeresek a végzetek? Pályakövetési rendszer: hiányos és különböző – kezelni nem tervezett – torzításokkal terhes^c

Mit akarnak a jelentkezők? A rendszer továbbra sem tekinti mérvadónak a tanulói szándékot, mint *keresleti* jelzést^b

Mindenki azt szeretné-e, hogy a kínálat közeledjen a kereslethez? Tehetetlenség a képzési kínálat alakulásában (tanári álláshelyek megtartása, stb.)^e

- Radikális javulást kell elérni az alapkészségek, az írás-olvasási és szociális jártasságok átadásában
- Csökkenteni a lemorzsolódást és segíteni a reintegrációt
- Olyan intézményi feltételeket kell teremteni, melyek egyfelől alkalmasak a hátránycsökkentésre, másfelől a gyakorlati képzésben lehetővé teszik a nagyléptékű fejlesztést és a vállalatok nagyobb mértékű szerepvállalását
- Szakszerűen kialakított, megbízható visszacsatolási mechanizmusokat kell teremteni

- Az érettségit nem adó szakiskolák középiskolákba olvasztása, vagy TISZK-é fejlesztése
- Az iskolákban érettségire illetve szakmatanulásra (a 9.-10. évfolyamon) felkészítő általános képzés, valamint érettségi felkészítő (második esély) a szakiskolai végzetteknek
- Régiónként 4-5 TISZK érettségi előtti, utáni és felnőttképzéssel*

- Képzők képzése, sikeres tantervi programcsomagok és eszközök adaptálása
- Kötelező tréningek a hátránykiegyenlítés és készségfejlesztés területén
- Az átlagosnál kisebb csoportok kialakítása

- Ne indulhassanak 25 fősnél nagyobb osztályok
- Meg kell szüntetni az igazolatlan hiányzás és az elégtelen teljesítmény miatti automatikus kizárást
- Mentortanár a veszélyeztetett tanulók mellé

- A reintegráció legyen önkormányzati felelősség legalább 18 éves korig. Reintegrációs felelős.^a
- A „második esély” iskolák állami támogatása önállóan vagy meglévő intézményekhez kapcsolva
- Reintegrációs kvóta, ezen belül a képzés befejezését ösztönző tanulmányi ösztöndíj

- A szaktanárok átlagosnál magasabb alternatív jövedelmei miatt indokolt a közalkalmazotti státusz megszüntetése és a jelenleginél magasabb bérek költségvetési fedezetének biztosítása*

- A jelenlegi 112 eFt/fős normatíva elégtelen, nem fedezi a kiadásokat

- Közlekedési támogatás
- Ingyenes kollégiumi férőhelyek teljeskörű biztosítása*

- A rendszerváltás előtt ösztöndíj + a szakképzés elismerése munkaviszonyként
- Jelenleg: tanulószerveződés a szakmai gyakorlóhelyekkel (de 40% iskolai tanműhelyben gyakorol)
- A támogatás terjedjen ki az összes szakmunkástanulóra*

- Előzetes kutatásokra van szükség az alacsony képzési hajlandóság okainak feltárására.

Sokféle ok játszhat közre: bizonytalan várakozások, magas munkaerőforgalom, minimálbérszabályozás, tanulóképesség hiánya

- A szakiskolai kapacitások bevonása, a virtuális „képzőhelyek” kiszorítása

- Három-négyéves követés négy adatfelvételi ponttal
(utolsó iskolai év, végzés utáni 14-16., 26-28. és 38-40. hónap)
- Elegendő minden harmadik évjáratot megfigyelni
- Ha TISZK-rendszer: nem szükséges teljes körű felvétel az intézményszintű értékeléshez
- Az adatoknak azonban a jelenleg tervezettnél sokkal részletesebb képet kell adniuk az életútról és a munkaerő-piaci helyzetről

- Az érettségit nem szerettek rossz munkaerő-piaci helyzete nem csak következménye, **oka** is a közoktatás kudarcainak
Motivátlanság, kirekesztettség az „esélyteremtő tevékenységekből”, a szegregációt „meginvitáló” társadalmi környezet
- A képzetlen foglalkoztatás az alapkészségek adott szintjén is széles határok között változhat az intézményi berendezkedéstől és a foglalkoztatáspolitikától függően
- A legfontosabb teendők:
 - óvatos minimálbér- és járulékpolitika
 - a bértámogatási rendszer radikális átalakítása
 - a kivonulást támogató-tűrő jóléti rendszerek súlyának csökkentése
 - az átképzésben az alacsony iskolai végzettségűek arányának növelése
 - az erőforrások koncentrációja a legelesettebb körzetekre ($n \ll 47$)
 - a **szakképzés korszerűsítése** a kiszorítás megfékezésére